

BEKNOPTE IMPRESSIE VAN DE DISCUSSIE

In de discussie met de zaal komen enkele kwesties pregnant naar voren. Ten eerste is duidelijk dat niet alle lidstaten zich in dezelfde mate aan gemaakte afspraken en de geest van de Verdragsbepalingen gebonden voelen. Hoe krijg je greep op lidstaten die de afgesproken Verdragsregels niet of in mindere mate verinnerlijken?

Bos herinnert eraan dat de lidstaten al sinds 1957 per Verdrag hebben afgesproken om hun economisch beleid te beschouwen als een zaak van gemeenschappelijk belang en dit daartoe te coördineren. De handhaving van de begrotingsregels is bovendien onlangs aangescherpt. De Macro Economische Onevenwichtigheden Procedure (MEOP) kan behulpzaam zijn bij het tijdig onderkennen van risico's die bepaalde lidstaten met hun economie lopen. Met de bankenunie wordt Europees toezicht op financiële instellingen ingevoerd. Door de invoering van het Europees Semester is de Europese beleidscoördinatie beter verankerd in de nationale beleidsvoorbereiding en -uitvoering.

Timmer haakt aan bij de analyse van *Hessel*. Hij wijst erop dat de lange financiële cyclus (van 16-20 jaar) en overinvesteringen in onroerend goed toch vooral een probleem van de centrale banken (FED en ECB) vormt. Ook nationale toezichthouders spelen hier een rol. Via het begrotingsbeleid zijn uitschieters bij deze lange cyclus niet goed te redresseren. De bankencrisis en de eurocrisis (met een sterk oplopende risicopremie in de rente op staatsschuld van probleemlanden) hadden – uitgezonderd Griekenland – niets te maken met begrotingsproblemen. *Hessel* bevestigt dat het van groot belang is riskante ontwikkelingen in de financiële sector eerder te onderkennen en te beteugelen.

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat het misschien aanbeveling verdient met de beleidscoördinatie even pas op de plaats te maken, en af te wachten hoe een test met de MEOP in de praktijk uitpakt. *Timmer* countert dat de overheidsschuld in het eurogebied scherp is gestegen, tot 96 procent bbp. Pas op de plaats maken lijkt hier niet de beste strategie, met de aanpak van de schuld mag niet te lang worden gewacht. *Hessel* voegt toe dat het van groot belang is dat het aangescherpte budgettaire en macro-economische toezicht in de toekomst effectief gaat werken. Dat is nog niet gegarandeerd. Frankrijk dringt bijvoorbeeld nu al weer aan op een langere periode om zijn overheidsfinanciën Verdrags-proof te maken, in ruil voor structurele hervormingen. Het is voorstelbaar om een pas op de plaats te maken, maar het blijft dan wel zaak om tijdig bij te sturen wanneer de versterkte coördinatie in de praktijk niet streng genoeg zou uitpakken.

Timmer verbaast zich een beetje dat de bevolking en door haar gekozen politici in de noordelijke lidstaten zo zwaar tillen aan mogelijke herverdelingseffecten binnen de muntunie. Hij benadrukt dat goed is uit te leggen waarom sommige zaken efficiënter op bovennationaal niveau kunnen worden geregeld. De angst voor herverdeling kan worden overwonnen door de successen van de Europese Unie veel breder uit te meten. Kijk eens naar de opkomst van de euro, die een einde heeft gemaakt aan de alleenheerschappij van de dollar in het internationale betalingsverkeer.

Voor het voeren van anticyclisch begrotingsbeleid is het belang van de Europese begroting (circa een procent van het bbp) momenteel überhaupt veel te gering. Maar het zetten van Europa-brede standaarden en de bevordering van de interne markt zijn structurele maatregelen die zeker zoveel gewicht in de schaal leggen.

Bos merkt op dat harmonisatie van regelgeving de essentie van de Europese Unie is. De betekenis daarvan kan moeilijk worden overschat. Het totaal van de EU-begroting blijft

waarschijnlijk nog lang circa een procent bbp. De uitgavenmix leent zich voor verbetering, er gaat nog altijd te veel geld naar de landbouwsector. Overigens kunnen sommige investeringen door projectleningen worden gefinancierd, zonder dat daarvoor uit de EU-begroting hoeft te worden geput.

Hessel voegt hieraan toe dat we op de zeer lange termijn (enkele decennia) misschien toch wel toegroeien naar een Europese begroting die omvangrijker is dan de huidige één procent bbp. Op termijn is dat niet *per se* verkeerd.

Vanuit de zaal wordt erop gewezen dat landen verschillende samenwerkingsmodellen kennen. Het Noorse model verschilt bijvoorbeeld sterk van het Angelsaksische model. Hoe verhoudt zich dat tot een eventueel grotere betekenis van de Europese begroting? *Timmer* ziet hier weinig of geen problemen. Hij noemt het voorbeeld van India, een land waar de staten sterk afhankelijk zijn van financiering door de centrale overheid, maar waar vermoedelijk meer talen worden gesproken dan in Europa, terwijl het goederenverkeer tussen de staten niet is geliberaliseerd. In Europa zijn we al veel verder. Het succes van het Europese project is niet afhankelijk van een uniforme toekomstvisie. Daarvan is in de Verenigde Staten evenmin sprake. *Bos* voegt hieraan toe dat het motto van de EU niet voor niets eenheid in verscheidenheid is. Maar aan de doelstellingen van het Verdrag, zoals een sociale markteconomie, hebben alle lidstaten zich gebonden.

Vanuit de zaal wordt geopperd dat de EU een deel van de werkloosheidsuitkeringen van lidstaten zou kunnen financieren, wanneer de werkloosheid uitstijgt boven een nader te bepalen percentage. *Hessel* repliceert dat de gevolgen van een omslag in de financiële cyclus voor de schatkist van de lidstaten vooral lopen via zwaar teruggevallen belastingopbrengsten. Meebetalen aan werkloosheidsuitkeringen zet daarom waarschijnlijk niet genoeg zoden aan de dijk om de grote budgettaire verslechtering in sommige landen tegen te gaan. Bovendien: welk deel van de werkloosheid is conjunctureel (en komt voor gedeeltelijke vergoeding in aanmerking) en welk deel structureel (waar je de prikkel tot institutionele hervormingen niet wilt afstoppen)?

Spreker in de zaal zegt dat Griekenland in een diepe crisis verkeert. *Timmer* ontkent dat niet, maar hij wijst er wel op dat een deel van de Griekse schuld al is kwijtgescholden. De arbeidsmobiliteit neemt eveneens toe, nu meer jonge Grieken hun economische heil in Duitsland zoeken. De Grieken hebben er zelf voor gekozen deel van de eurozone te blijven uitmaken. Dat hun schuldenlast moest worden verlicht was al tijden zonneklaar. *Timmer* vraagt zich af waarom dat zo lang moest duren.

Flip de Kam

* Eindredacteur van dit tijdschrift.